

ЧИННИКИ ТРАНСМІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

FACTORS OF TRANSMIGRATION PROCESSES IN THE GLOBAL ENVIRONMENT

Стаття присвячена дослідженню чинників трансміграційних процесів в умовах глобалізації. Обґрунтовано, що тенденціями сучасного етапу розвитку міграційних процесів є: демографічні; економічна нерівномірність розвитку між розвиненими країнами та країнами що розвиваються; лібералізація міжнародної торгівлі, що потребує підвищення мобільності робочої сили; подальше вдосконалення міжнародної системи зв'язку; транснаціональна міграція. Показано, що кожна держава має впроваджувати політику сприяння надходжень міграційного капіталу, для реалізації свого потенціалу. Актуальні завдання в сфері міжнародної міграції полягають у захисті прав мігрантів, зниженні витрат, пов'язаних з міграцією, припиненні експлуатації, допомозі мігрантам, що опинились в критичній ситуації тощо.

This article is devoted to the research of transmigration processes in the conditions of globalization. It is justified, that trends of current stage of migration processes' development are the following: demographical; economic inequality of development between developed countries and developing countries; liberalization of international trade, which requires increased mobility of labor; further improvement of the international system of communication; transnational migration. It is shown that every state has to implement policy for promoting of earnings from migration capital to realize their potential. Current objectives in the field of international migration is to protect the rights of migrants, reducing the costs connected with migration, termination of human trafficking, helping migrants caught in a critical situation, and so on.

Ключові слова: трудова міграція, зайнятість, безробіття, регулювання міграційних процесів, рівні регулювання, методи регулювання

Key words: labor migration and employment, regulation of migration processes, the level of regulation, methods of regulation

Постановка проблеми. Сучасні світові міграційні процеси відзначаються динамічністю та багатоплановістю. Зростає кількість країн, що визнають залежність свого соціально-економічного розвитку від міжнародної міграції. Для промислово розвинених країн проблеми міграції, поряд з економічними, доповнюються комплексом політичних та мораль-

но-етичних аспектів. Тому в умовах глобалізації у зв'язку зі збільшенням міграційних потоків виникає потреба вивчення, подальшого регулювання, що і обумовлює актуальність даної статті.

Аналіз останніх джерел чи публікацій. Вагомий внесок у вивчення процесу регулювання міжнародної міграції, теорії і практики міжнарод-

Ірина
Ольшевська

К.е.н.,
доцент кафедри
міжнародної
економіки
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

Iryna Olshevska

PhD, Associate
professor
SHEI «Kyiv
National
Economic
University named
after Vadym
Hetman»

ної трудової зробили провідні вітчизняні вчені О.Малиновська, О.Позняк, А.Поручник, С.Сіденко, А.Румянцев, А.Філіпенко та багато інших. Активно працюють над дослідженнями аналогічних теоретичних і практичних проблем міжнародної регулювання міграційних процесів російські вчені І.Івахнюк, В.Іонцев, Н.Ноздріна та інші. Корисними також є праці зарубіжних вчених Д.Массея, Р.Лукаса, Б.Рубла та інших.

Постановка завдань. Разом з тим, багато аспектів даної наукової проблеми залишаються недостатньо розкритими та обґрунтованими. Потребують подальшого дослідження фактори, особливості розвитку сучасних видів, тенденцій, ефективність застосування методів та засобів регулювання міграційних процесів та збереження при цьому, основних прав і свобод трудових мігрантів, що і визначено ціллю даної статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міграція є проявом особистості, вираженням прагнення людини до безпечного, гідного та кращого майбутнього. Міжнародна міграція - дієвий інструмент скорочення бідності і розширення можливостей. Тому, в наш час вже близько 232 млн. осіб є міжнародними мігрантами і приносять постійні зиски як країнам призначення, так і країнам свого походження, вкладаючи працю та кошти в розвиток. Але, при цьому, ця важлива і численна група населення, в основному залишається непомітною, немає свого голосу та підтримки в суспільстві. Багато мігрантів живуть та працюють в найгірших умовах, є вразливими до дискримінації, соціальних обмежень, проявам різного роду насильства тощо. Як зазначає Генеральний секретар ООН Пан Ги Мун, на Глобальному форумі по міграції в Стокгольмі, що потрібно об'єднатись і створити можливості для законної, організованої та безпечної міграції, яка надає переваги як людям, так і суспільству в цілому. Міграція повинна стати «шляхом надії», а не ризиком через який можна втратити все, включаючи життя [1].

За визначенням Міжнародної організації з міграції тенденціями сучасного етапу розвитку міграційних процесів є наступні:

- демографічні;
- економічна нерівномірність розвитку між розвиненими країнами та країнами що розвиваються;
- процеси лібералізації міжнародної торгівлі, що потребують підвищення мобільності робочої сили;
- подальше вдосконалення міжнародної системи зв'язку;
- транснаціональна міграція [2].

Важливим фактором впливу на міграційні процеси є стан національного і міжнародного ринку праці, зокрема показники зайнятості та високий рівень безробіття. В світі працюють більш ніж 3 млрд.чол., з них за наймом, приблизно 1,65 млрд. чол. Ще 1,5 млрд.чол. зайняті в сільському господарстві, при цьому, 200 млн. чол., з яких 75 млн. є молодшими за 25 років і не мають роботи. Найбільш вразливими, при цьому, є жінки.

В перспективі, в найближчі 15 років для задоволення потреб працездатного населення, зокрема в країнах Азії і Африки на південь від Сахари потрібно створити додатково ще 600 млн.робочих місць.

Зайнятість є наріжним каменем економічного і соціального розвитку країн, зазначено в Доповіді Світового банку «Про світовий розвиток - 2013». Зайнятість може відігравати перетворювальну роль, змінювати характер заробітку, рід занять та нарешті самих працюючих. Намагання використати всі можливості, що виникають в результаті глибоких демографічних змін може призводити до впровадження технологічних інновацій та глобальних міграцій людей. Потенціалом для очікуваних змін в сфері зайнятості є створення нових робочих місць для жінок, що може змінити шляхи витрат домогосподарств, інвестуючи, зокрема, в освіту і охорону здоров'я дітей. Нові робочі місця в містах, сприяють розвитку спеціалізації, обміну ідеями, збільшують їх продуктивність. Робочі місця, що пов'язані з глобальними ринками, приваблюють в країну нові

технології, інноваційний менеджмент. А в умовах кризової нестабільності робочі місця для молодих чоловіків можуть стати мирною альтернативою участі на ринку праці. Міжнародна трудова міграція є важливим економічним, соціальним та гуманітарним фактором, який забезпечує безперечні переваги як країнам-реципієнтам, так і країнам-донорам робочої сили. У країнах, які постачають робочу силу на міжнародний ринок праці, еміграція може суттєво знизити навантаження на національні ринки праці та соціальну напруженість в державах, створити умови для навчання робочої сили з країн-експортерів новим професійним навичкам та передовою організацією праці. Не можна ігнорувати і такий компонент як забезпечення країнам значних обсягів валютних надходжень в результаті грошових переказів мігрантів.

Роль грошових переказів мігрантів в економічному розвитку країн світу зростає. Офіційно зареєстровані потоки грошових переказів в країни, що розвиваються, за оцінками фахівців Світового банку, очікуються до 2015 р. на рівні 534 млрд.дол.

Грошові перекази мігрантів являють собою найважливіше джерело фінансових ресурсів країн, що розвиваються, після прямих іноземних інвестицій, хоча фактично в багатьох з них кошти, які переказуються, перевищують обсяги прямих іноземних інвестицій, валютні надходження від експорту товарів і послуг та розміри зовнішньої фінансової допомоги. Незважаючи на той факт, що основними реципієнтами грошових переказів є великі держави, менші країни, при цьому, одержують більшу їх величину відносно національного обсягу ВВП.

Найбільші суми переказів надходили до таких держав, як Індія, Китай, Мексика, Філіппіни. Багато країн, що розвиваються, використовують майбутні потоки переказів як забезпечення, або гарантії, при одержанні позикових коштів на міжнародному ринку капіталу. Тож грошові перекази міжнародних мігрантів є важливим та стабільним джерелом зовнішнього фінансування країн, що розвивають-

ся. Серед високорозвинених держав світу найбільші обсяги грошових переказів мігрантів характерні для Франції, Німеччини, Бельгії, Іспанії, що має місце внаслідок відкритості ринків робочої сили цих країн та вільного доступу на них міжнародних мігрантів.

Кожна держава має впроваджувати політику сприяння надходжень міграційного капіталу, для реалізації свого потенціалу. В умовах надмірної пропозиції праці у багатьох державах світу експорт робочої сили поліпшує ситуацію на ринку праці та знижує рівень безробіття, а також дозволяє підвищити заробітну плату. Грошові перекази мігрантів відіграють важливу роль в економіці країни еміграції. Країни, які експортують робочу силу, як правило, одержують своєрідну оплату за такий експорт у вигляді грошових переказів як частини заробітку робітників-міжнародних мігрантів, який ті надсилають із країни перебування до країни походження. За даними Національного банку України обсяг грошових переказів в 2013 р. сягнув 8, 5 млрд.дол. чи 4% ВВП.

Найбільший обсяг фінансових операцій, пов'язаних з переказуванням грошових коштів до країн-експортерів робочої сили, припадає на США, Саудівську Аравію, Швейцарію, Росію, Німеччину, Італію, Іспанію, Люксембург. Розглядаючи розподіл грошових переказів за регіонами, слід зазначити, що найвища їх частка характерна для держав Східної Азії та Океанії й Латинської Америки та Карибів.

Міжнародне співтовариство закликає до скорочення вартості міжнародних переказів з 10 до 5%, впродовж наступних п'яти років. Слід зазначити, що збільшення на 10% грошових переказів в країну призводить до зменшення на 3,5% частки населення, яке проживає в бідності, а зниження вартості переказу на 1% спричинить підвищення обсягу міграційного капіталу на 14-23%. Найбільша вартість переказів спостерігається з розвинутих країн в напрямку країн, що розвиваються. Серед основних факторів, що впливають на високу вартість грошових переказів

є недостатня ринкова конкуренція в банківській сфері, обмежена транспарентність, невеликі обсяги операцій та використання неофіційних каналів.

Набуває поширення міграція студентів та молодих вчених. Кількість студентів-іноземців продовжує зростати, особливо в країнах ОЕСР і Росії. Австралія випередила Францію і знаходилась на третьому місці серед країн призначення після США і Англії. Іноземні студенти складають в середньому понад 6% усіх студентів в країнах ОЕСР. Частка Китаю та Індії становить 25% іноземних студентів і є важливим джерелом майбутньої трудової міграції.

Зростаюча мобільність населення, її глобальний характер нівелює відмінності між добровільною та примусовою, регулярною та нерегулярною, тимчасовою та постійною міграцією. Тому на часі є розробка комплексної концепції на основі забезпечення прав всіх груп мігрантів. Адже, майже половину всіх мігрантів складають жінки та дівчата, та один з восьми мігрантів є молодою людиною у віці від 15 до 24 років.

У результаті формування стійких міграційних потоків на ринках міжнародних мігрантів формуються так звані транснаціональні міграційні мережі, які сприяють зниженню витрат та ризику, пов'язаних з міграцією, та підтримують міграційний потік. Але ризики, пов'язані з міграційними процесами також мають місце. Зокрема, в доповіді МОТ «Прибуток і бідність: економіка примусової праці» стверджується, що примусова праця в приватній економіці приносить нелегальний прибуток в розмірі 150 млрд. дол. за рік, що є приблизно втричі перевищує оцінки попередніх років. Задіяні в цьому процесі - 21 млн. осіб. та на думку експертів, міжнародне співтовариство ще не цілком усвідомлює масштаби і проблеми примусової праці та не докладаеть достатніх зусиль по боротьбі з нею. Основними факторами, що спонукають людей до примусової праці називають значне зниження доходів, бідність, недостатній рівень освіти, гендерні проблеми та міграція.

Центральну роль при обговоренні процесів міграції і розвитку займають правозахисні проблеми, оскільки права мігрантів є невід'ємною складовою забезпечення прав і основних свобод людини. ООН постійно вживає заходи по зниженню соціальних та економічних ризиків процесів міграції та заохочення політики, що направлена на отримання максимальних вигід від мобільності. Нещодавно вступила в дію Конвенція про гідну працю домашніх працівників, багато з яких є мігрантами. ООН зобов'язується розробити рамочну програму по захисту мігрантів, що знаходяться під впливом гуманітарних криз, визнати необхідність сприяння міжнародному співробітництву в справі всеосяжного і всебічного вирішення проблем міграції при повній повазі до прав людини. ООН закликає уряди країн ратифікувати та впроваджувати в життя всі основні міжнародні документи в галузі прав людини, включаючи Міжнародну конвенцію про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їх сім'ї.

Правові засади для розширення міграційних зв'язків були створені Конституцією України та Законами України «Про громадянство», «Про зайнятість населення», «Про порядок виїзду з України і в'їзд в Україну громадян України», «Про біженців», «Про правовий статус іноземців» та ін., згідно з якими громадяни здобули право самостійно вибирати країну мешкання та працевлаштування. Але до цього часу гостро стоїть проблема соціального захисту мігрантів з України як працюючих легально, так і нелегально. На перешкоді можливостям скористатися соціальним захистом - відсутність міждержавних угод про соціальне страхування.

Процес міжнародної трудової міграції суттєво впливає на формування і функціонування людського капіталу в Україні, що важливо в умовах реалізації інноваційної моделі розвитку та забезпечення конкурентоспроможності на глобальному рівні. Важливість дослідження процесів міжнародної міграції людських ресурсів в Україні зумовлена стрімким зростанням її обсягів та зростанням втрат

від еміграції молоді, жінок, фахівців високої кваліфікації. Згідно з оцінками Світового банку, трудові ресурси в Україні зменшуються приблизно на 160 тис. осіб щорічно. Саме тому, проблеми трудової міграції набувають для України першочергового значення як з теоретичного, так і з практичного погляду. Найгострішою міграційною проблемою для України в найближчому майбутньому буде трудова міграція громадян і вплив інтелекту, що створює загрозу суттєвих втрат трудового й інтелектуального потенціалу нації. Тому, для регулювання міжнародної міграції необхідно вдосконалення правової бази в галузі міжнародної трудової міграції як українських громадян за кордон, так і іноземних громадян в Україну через розвиток національного законодавства, укладання двосторонніх міжурядових угод, що обумовлюють соціальні гарантії громадян, які працюють на території іншої країни, а також підготовки умов для приєднання до міжнародних правових актів ООН, МОП і Ради Європи про захист прав трудящих-мігрантів та членів їхніх родин.

Необхідним є посилення ролі держави в організації тимчасової трудової міграції українських громадян за кордон, що дозволить забезпечити соціальний і правовий захист українських трудящих-мігрантів та підвищить рівень відповідальності структур, що займаються закордонним працевлаштуванням українців.

Слід зазначити, що на даний час зростає кількість вимушеної, внутрішньої міграції в Україні, зокрема з окупованого Криму та східних областей. За даними Управління ООН по справам біженців (УВКБ), потік біженців невинно зростає, та їх кількість сягнула більш ніж 10 тис. осіб. В центр України переміщується 45% з них, на захід – 26%. Причому, кількість українців, що шукають притулку в інших країнах – невелика. В УВКБ підкреслюють, що цим людям необхідна допомога в працевлаштуванні, пошуках житла та забезпечення рівних прав у відповідності з усіма міжнародним та національними законами України.

Отже, актуальним, в сфері міжнародної міграції є захист прав мігрантів, зниження витрат, пов'язаних з міграцією, припинення експлуатації, допомога мігрантам, що опинились в критичній ситуації, підвищення інформованості суспільства, збір достовірних даних та розвиток співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобальний форум по міграції, Стокгольм, 14.05.2014 р.
2. Обзор Доклада о мировом развитии – 2013: Занятость. Вашингтон, округ Колумбия: Всемирный банк
3. Доклад МОТ «Прибыль и бедность: экономика принудительного труда»
4. Promoting DECENT WORK in Eastern Europe and Central Asia ILO Decent Work Technical Support Team and Country Office for Eastern Europe and Central Asia – Areas of Work
5. World of Work 2014: Developing with jobs.

REFERENCES

1. Hlobal'nyy forum po mihratsiyi, Stokhol'm, 14.05.2014 r.
2. Obzor Doklada o myrovom razvytyi – 2013: Zanyatost'. Vashynhton, okruh Kolumbyya: Vsemyrniy bank.
3. Doklad MOT «Prybil' y bednost': ekonomyka prynudytel'noho truda»
4. Promoting DECENT WORK in Eastern Europe and Central Asia ILO Decent Work Technical Support Team and Country Office for Eastern Europe and Central Asia – Areas of Work
5. World of Work 2014: Developing with jobs.